

КРИТЕРІЇ ТА РІВНІ СФОРМОВАНОСТІ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ

У статті подано основні результати експериментального дослідження стану сформованості творчої активності майбутнього вчителя музики.

Серед стратегічних завдань модернізації вищої освіти в контексті Болонського процесу є забезпечення інформатизації навчального процесу та доступу до міжнародних Інформаційних систем. Технічна й технологічна модернізація вищих педагогічних закладів шляхом комп'ютеризації навчального процесу, забезпечення їх телекомунікаційними засобами доступу до міжнародної інформаційної мережі Інтернет, базовими та спеціалізованими програмними продуктами значиться й серед пріоритетних завдань, визначених державною програмою "Вчитель". Інформатизація системи освіти, як одна з ланок загального процесу розвитку суспільства, з одного боку, має на меті підвищення ефективності навчання завдяки розширенню обсягів інформації та вдосконаленню методів її застосування, а з іншого – спрямована на те, щоб користувачі могли застосовувати інформаційні технології в особистій професійній діяльності та навчально-виховному процесі.

Професійна діяльність учителя музики специфічна, вона несе елементи творчості – властивої людині цілеспрямованої діяльності, що відзначена неординарністю, оригінальністю, нешаблонністю мислення, відчуття, дій. У діяльності вчителя музики постійно доводиться сполучати дві тенденції – строгої детермінованості в професійній діяльності та здатності до творчої імпровізації [1]. Сполучати їх важко, але необхідно. Саме опора на музично-комп'ютерні технології уможливить ефективну підготовку сучасного, творчо активного фахівця-музиканта.

Музично-комп'ютерні технології (далі МКТ) – молода, але прогресуюча галузь знань, що пов'язується з безперервним оновленням досягнень науково-технічного прогресу. Вона знаходиться на межі техніки й мистецтва, а як область досліджень – викликає множинність поглядів. Музично-комп'ютерні технології можна класифікувати як систему знань, що об'єднує інформатику, звукорежисуру, педагогіку та музикознавство.

Кожна складова цього феномена має свою сферу впливу й специфіку вияву. Так, інформатика – це прикладна сфера дослідження, в звукорежисурі МКТ представляється як новий, несподіваний за можливостями інструмент для створення звукових образів й акустичних вимірів. Педагогіка розглядає МКТ як важливу частину музичного виховання, котру необхідно включити в процес навчання з метою виховання різносторонніх спеціалістів. Музикознавство трактує МКТ як оновлення засобів музично виразності [2].

Розвиток творчої активності студента – це сукупність властивостей особистості, що забезпечує включеність майбутнього фахівця в процес створення нового. Цей процес припускає внутрішньосистемне й міжсистемне перенесення знань і вмінь у нові ситуації, зміну способу дій у ході рішення навчальних задач. Причому творча активність спрямована на одержання нових істотних властивостей, ознак, якостей, кінцевого продукту практичної й розумової праці, а також випробовування своїх власних можливостей у всіх проявах інтелектуального, емоційного й предметно-перетворювального життя.

З метою визначення існуючого стану сформованості творчої активності студентів-музикантів вищих навчальних закладів було здійснено констатуючий експеримент, який мав на меті:

- 1) виявити наявність у студентів основних структурних компонентів творчої активності (ціле-мотиваційний, змістовно-операційний, емоційно-вольовий, світоглядний і рефлексивний);
- 2) визначити рівень сформованості зазначених структурних компонентів та особливості їх вияву в студентів;
- 3) івень обізнаності майбутніх фахівців щодо можливостей використання МКТ у професійній діяльності;
- 4) стан готовності до музично-творчої діяльності студентів-музикантів засобами МКТ.

Проведення констатуючого експерименту базувалося на таких критеріях сформованості творчої активності майбутнього вчителя музики:

- почуття новизни;
- критичність мислення;
- здатність до перетворення структури об'єкта діяльності;
- спрямованість на творчість.

Ці критерії конкретизувалися на практиці стосовно педагогічних умов, спрямованих на формування творчої активності в музичній діяльності в часі вивчення загальнопрофесійних і спеціальних дисциплін у навчальному процесі вузу.

Домінуючим при розробці критерію сформованості творчої активності студента в музичній діяльності є почуття новизни. Почуття новизни поєднує такі елементи творчої активності, як знання, необхідні для осмислення процесів, сприйняття, увага, пам'ять, уява. Цей критерій відбивався в наступних показниках:

- здатність до прогнозування змін;
- творча уява;
- здатність моделювати нестандартні ситуації;
- здатність виявляти нові зв'язки в об'єктах.

Критичність мислення майбутнього фахівця, як критерій, розкривалась і характеризувалась такою групою показників:

- незалежність суджень про музичні процеси, явища;

- здатність користуватися об'єктивними критеріями;
- уміння знаходити причини своїх помилок і невдач в оцінці явищ і процесів під час творчої діяльності;
- самооцінка своєї музичної діяльності;
- здатність формулювати свої оцінні судження.

Здатність перетворювати структуру об'єкта діяльності вбирала в себе знання предметної області діяльності й знання способів діяльності (включаючи евристичні методи), досвід творчого пізнання, досвід творчого спілкування, сприйняття, увагу, пам'ять, уяву, мислення. Цей критерій характеризували такі показники:

- уміння аналізувати, порівнювати, виділяти головне й другорядне в творчій діяльності;
- уміння описувати і давати визначення, пояснювати, доводити, обґрунтовувати свої погляди на явища й процеси в музиці;
- уміння систематизувати і класифікувати;
- здатність генерувати ідеї;
- здійснювати перенесення знань і вмінь.

Спрямованість на творчість містила в собі мотиви творчого пізнання, мотиви творчої праці й мотиви творчого спілкування. Цей критерій характеризували такі основні показники:

- інтерес до творчості (допитливість);
- спостережливість;
- прагнення до творчості (творення нового);
- прагнення до лідерства;
- прагнення до високої оцінки.

Виділені критерії та показники дозволили розробити необхідні діагностичні засоби й робити відповідні виміри. Незважаючи на узагальнений характер, вони цілісно відбивали специфіку виховання фахівця у вузі.

Методика констатуючого експерименту включала: опитування студентів (письмове у вигляді опитувальних листів і усне – інтерв'ю, бесіда), анкетування, аналіз навчальних планів і програм, студентських творчих завдань, тестування, спостереження та узагальнення педагогічного досвіду.

На констатуючому етапі експерименту здійснювалося визначення конкретного рівня творчої активності, на якому знаходився кожний окремих студент із того загалу, що був обраний для експериментальної роботи. Була використана комплексна діагностика для вимірювання та оцінки рівнів сформованості творчої активності студентів у сфері їх майбутньої професії.

Ціле-мотиваційний компонент виявлявся в процесі анкетування студентів, написання "міні-творів", спостережень під час навчальних занять, проведених автором й іншими викладачами, опитувальних листів.

У діагностику змістово-операційного компонента творчої активності студентів було включене тестування якостей знань і вмінь.

Діагностика світоглядного, емоційно-вольового компонентів містила анкетування, тести на самооцінку вмінь працювати з МКТ і використовувати їх у майбутній роботі, вивчення результатів роботи з МКТ, спостереження в процесі занять, бесіди, "міні-твори".

Діагностика рефлексивного компонента містила в собі анкетування, проєктивні методики.

Слід зазначити, що діагностика рівнів сформованості творчої активності студентів по кожному окремому компонентові лише умовна, оскільки в педагогічній дійсності ці компоненти знаходяться в тісному взаємозв'язку, і не можуть бути розглянуті механічно.

У результаті дослідження і відповідно до описаних критеріїв нами визначені характеристики трьох рівневих груп сформованості творчої активності майбутнього вчителя музики: *репродуктивно-наслідувальний* (низький), *пошуково-евристичний* (середній) і *креативний* (високий).

Низький (репродуктивно-наслідувальний) рівень сформованості творчої активності характеризується низькими знаннями, формальним прийняттям культурних цінностей, репродуктивним характером засвоєння інформаційних знань, стереотипністю мислення, низьким пізнавальним інтересом, пасивністю в ситуаціях інформаційної взаємодії, нерозвиненістю рефлексивних аспектів мислення, відсутністю гнучкості й адаптивності набутих способів інформаційної діяльності, відсутністю в сфері реально діючих мотивів мотивації досягнення в творчих видах навчальної діяльності. Залишаються не вираженими способи діяльності щодо "збільшення" знань і особистісного досвіду творчої самореалізації. Досвід творчої діяльності реципієнтів цього рівня накопичується через досвід іншого. Рівень власної творчої активності особистості тут недостатній. Характеризується готовністю успішно оволодіти готовими знаннями, енергійною відтворюючою діяльністю. Нижня межа рівня характеризується пасивністю, відсутністю інтелектуальної ініціативи. Студент залишається, в основному, в рамках уже знайденого способу дії.

Середній (пошуково-евристичний) рівень сформованості творчої активності представляє більш високий рівень, оскільки тут має місце великий ступінь самостійності. На цьому рівні потрібно прийняти задачу й самому відшукати шляхи її виконання. Характеризується прагненням удосконалити творчу діяльність, пошуком нових способів дій, усвідомленим засвоєнням знань, самостійністю суджень, рішенням поставлених завдань, активністю й ініціативою в поведінці й діяльності, досить розвинена рефлексія (предметна, операціональна). Набуті способи інформаційної діяльності виявляються й у суміжних областях. Також виявляються самоцінні форми буття особистості, що характеризуються породженням особистісних змістів, спрямованих на задоволення потреб студентів.

Високий (креативний) рівень сформованості творчої активності студентів являє собою вищий рівень, оскільки студенти самі ставили задачі, а шляхи їх рішення були нові, нешаблонні, оригінальні. Цей рівень характеризується ініціативою в постановці завдань, у прагненні виявити причинні зв'язки й залежності,

самостійністю особистості у визнанні цілей, завдань творчої діяльності, способів її здійснення, інтерес, новизна, оригінальність, оптимальність (скорочення кількості дій, операцій, витрат часу, сил); високими якістьми знань, розвиненістю рефлексії (переважання особистісного рівня рефлексії, як основи й бази творчої активності), гнучкістю й адаптивністю набутих способів інформаційної діяльності, мотивацією досягнення у творчих видах навчальної й позанавчальної діяльності, самоцінною формою буття особистості, властивостями якої є: діяльність у виробництві суб'єктивно нового (способів діяльності, породження особистісних змістів, спрямованих на задоволення потреб студентів); вираження індивідуально-оригінальних характеристик особистості, тобто, в процесі творчої діяльності застосовуються або нові засоби, або нові способи, або нові програми (технології) діяльності; постановкою та рішенням проблем, нестандартних задач або подолання існуючих протиріч між потребами студента й засобами їх вирішення; "збільшенням" знань студентів, способів діяльності й, що важливо, особистісного досвіду творчої самореалізації; способів і форм буття студентів, як форм їхньої самодіяльності, саморозвитку і самоствердження; потягом до творчості, як способу самореалізації; пошуком студентом особистісного змісту, як найважливішого прояву творчої активності й усвідомлення важливості досліджуваного предмета для майбутньої професії; участю в особистісно значимій справі.

Таким чином, зростаючі вимоги до особистості сучасного вчителя, до рівня його професіоналізму й характеру педагогічної діяльності визначають необхідність модернізації професійної підготовки педагогічних кадрів в умовах вищої школи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Олійник С.В. Формування музично-творчого потенціалу майбутнього вчителя початкових класів: Автореф. Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Житомирський держ. університет ім. І. Франка. – Житомир, 2003. – 18 с.
2. <http://www.emissia.50g.com/>.

Матеріал надійшов до редакції 12.11.2006 р.

Луценко В.В. Критерии и уровни сформированности творческой активности будущего учителя музыки.

В статье подаются основные результаты экспериментального исследования сформированности творческой активности будущего учителя музыки.

Lutsenko V.V. The Criteria and Levels of Creativity Formation in Music Teacher Training.

The paper highlights the general results of experimental research concerning the level of creativity formation in music Teacher Training.